

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2023, sp. zn. 25 Cdo 1630/2023, ECLI:CZ:NS:2023:25.CDO.1630.2023.1

Číslo: 100/2024

Právní věta:

Okolnost, že poškozený, který utrpěl újmu na zdraví, uplatnil žalobou u soudu nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění, popřípadě na pojistné plnění na tuto náhradu, krátce poté zemřel a nárok přešel na jeho dědice, není důvodem ke snížení náhrady.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.12.2023

Spisová značka: 25 Cdo 1630/2023

Číslo rozhodnutí: 100

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědic zákonný, Nemajetková újma (o. z.), Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, Ztížení společenského uplatnění

Předpisy: § 1475 odst. 2 o. z.
§ 2953 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 1. 2. 2023, sp. zn. 62 Co 403/2022.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 2. 6. 2022, č. j. 28 C 395/2015-407, výrokem I uložil žalované zaplatit žalobkyni a) částku 4.500.000 Kč s příslušenstvím, výrokem III uložil žalované zaplatit žalobci b) částku 4.500.000 Kč s příslušenstvím a výroky II, IV a V rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky a vůči státu. Předmětem sporu je nárok na pojistné plnění náhrady za ztížení společenského uplatnění (ZSU) a další nemajetkovou újmu původního žalobce J. G., narozeného roku 1972, zemřelého roku 2016, který utrpěl při dopravní nehodě dne 10. 10. 2014 závažné polytrauma s trvalým poraněním míchy. Nehodu zavinil R. F., který řídil vozidlo pojištěné pro případ odpovědnosti za újmu u žalované. Žalobci jsou dětmi přímého poškozeného (v době jeho smrti nezletilými) a jeho zákonnými dědici. Nejprve soud žalobu zamítl, protože podle znaleckého

posudku z oboru zdravotnictví nedošlo k ustálení zdravotního stavu poškozeného, který se neustále zhoršoval. Tento rozsudek byl zrušen odvolacím soudem se závazným právním názorem, že je třeba určit, ke kterému okamžiku již bylo postaveno najisto, že se zdravotní stav poškozeného nezlepší a současně byl ustálen do té míry, že je možné určit ZSU. Následně obvodní soud na základě doplněného znaleckého posudku určil okamžik ustálení zdravotního stavu poškozeného nejpozději uplynutím šesti měsíců od úrazu a výši náhrady za ZSU podle § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“) v částce 9.240.276 Kč, tedy ve výši přesahující uplatněný nárok. Dále soud konstatoval, že poškozený strávil po nehodě více než 15 měsíců v nemocnici odkázán na trvalou péči jiné osoby, izolován od své rodiny, a proto je dán i nárok na další nemajetkovou újmu.

2. K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 1. 2. 2023, č. j. 62 Co 403/2022-464, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I a III co do částky 4.350.000 Kč s příslušenstvím, co do částky 150.000 Kč s příslušenstvím v těchto výrocích a v celém rozsahu výroků II, IV a V rozsudek zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud odmítl námitky žalované proti znaleckému posudku doc. MUDr. J. H., CSc., i úvahy o snížení náhrady za krátké období, po které překážka lepší budoucnosti trvala, či nižší společenské zapojení, neboť pro takový postup neshledal důvod. Stejně odmítl snížit odškodné podle § 2953 o. z. z mimořádných důvodů hodných zvláštního zřetele, jež v projednávané věci neshledal. Odmítl jako nepřipadné úvahy o účelovém podání žaloby měsíc před smrtí či o snížení odškodnění z důvodu, že žalobci jsou dědici původního poškozeného, neboť žalobci jsou jako dědici univerzálními právními nástupci poškozeného. Proto odvolací soud potvrdil rozsudek do výše 8.700.000 Kč jako adekvátní odškodnění překážky lepší budoucnosti. Co do částky 300.000 Kč však shledal rozsudek obvodního soudu nepřezkoumatelným a v tomto rozsahu jej zrušil, stejně jako v závislých výrocích o nákladech řízení, jež označil též za nesprávné.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu do potvrzujících částí výroků I a II podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost spatřuje v řešení dovolacím soudem dosud neřešené otázky modifikace náhrady za ZSU poškozeného, který krátce po poškození zdraví zemře. Dovolatelka zpochybňuje okamžik ustálení zdravotního stavu i výši náhrady za ZSU a je toho názoru, že by v případech poškozených zemřelých velmi krátce po ustálení zdravotního stavu mělo dojít ke snížení odškodnění v desítkách procent, dokonce až blížícím se úplnému odepření náhrady v případech úmrtí v řádu dnů po ustálení zdravotního stavu, neboť tzv. překážka lepší budoucnosti u nich netrvá dlouho, a tedy nemůže dojít k naplnění smyslu a účelu náhrady za ZSU kompenzováním míry nepohodlí opatřením jiných požitků. Dle názoru žalované by měla náhrada za ZSU v konkrétním případě zohlednit rozsah poškození, zdravotní stav poškozeného a jeho úmrtí krátce po znalcem určeném okamžiku ustálení zdravotního stavu, a také skutečnost, že přiznaná výše nároku neodpovídá zamýšlené satisfakční funkci dle § 2958 o. z., neboť společenské uplatnění poškozeného bylo ztíženo pouze po několik měsíců, nikoli trvale, a tomuto krátkému období by měla odpovídat přiznaná výše zadostiučinění, za kterou dovolatelka považuje částku 1 milionu Kč. Pro účely snížení náhrady by mohla být analogicky použita modifikace z důvodu věku poškozeného stanovená v Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví nebo moderační právo soudu podle § 2953 o. z. Navrhla proto, aby dovolací soud napadený rozsudek změnil tak, že každému ze žalobců přizná částku do 500.000 Kč, případně rozsudek zruší a věc vrátí odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalobci ve vyjádření k dovolání uvedli, že přiznané zadostiučinění odpovídá závažnosti poškození zdraví, prostor pro moderaci nároku tak není dán, neboť nehrozí nepřiměřená tvrdost vůči škůdci podle § 2953 o. z. Od 1. 1. 2014 je rozhodnutí o nároku na náhradu za ZSU pouze deklaratorní, a ke vzniku práva otce žalobců v požadované výši tedy došlo již v okamžiku vzniku nároku. Navrhli proto, aby dovolací soud dovolání odmítl, případně zamítl.

III. Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud shledal, že dovolání žalované bylo podáno včas, oprávněnou osobou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou fyzickou osobou s právnickým vzděláním ve smyslu § 241 odst. 2 písm. a) a 4 o. s. ř., je přípustné pro řešení otázky výše náhrady za ZSU poškozeného, který uplatnil nárok na tuto náhradu žalobou, krátce poté zemřel a v řízení pokračují jeho dědici, jež dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena, není však důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

6. Podle § 1475 odst. 2 o. z. tvoří pozůstalost celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.

7. Podle § 2958 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

8. Podle § 2953 odst. 1 o. z. soud z důvodů zvláštního zřetele hodných náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména na to, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a odpovídá za ni, jakož i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně.

9. O tom, že na žalobce jako děti a zákonné dědice původního poškozeného přešel ve smyslu § 1475 odst. 2 o. z. nárok na uplatněné peněžité zadostiučinění za utrpěnou újmu na zdraví, jakož i na pojistné plnění na tuto náhradu ve smyslu § 6 odst. 2 a § 9 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, nebylo mezi stranami sporu a tento závěr odpovídá i ustálené rozhodovací praxi dovolacího soudu. Spornou byla otázka výše nároku na náhradu za ZSU v případě, že tento nárok přejde na dědice poškozeného.

10. Důvodová zpráva k ustanovení § 1475 o. z., byť může být toliko doplňujícím vodítkem při interpretaci právních norem (rozhodující je výklad textu a účelu zákona), jednoznačně osvětluje záměr zákonodárce, že „posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 obč. zák. o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1475 odst. 2 o. z. spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována“. Jde zjevně o návrat k poměrům, které v této oblasti panovaly za účinnosti obecného zákoníku občanského z roku 1811 (srov. § 531 a § 1325), popř. k úpravě obsažené v ustanovení § 335 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, podle nějž závazek k náhradě bolestného a k náhradě za zohydění nezánikal smrtí oprávněného, byl-li nárok již oprávněným uplatněn.

11. Uplatnil-li tedy poškozený za svého života u soudu nároky na pojistné plnění na náhradu nemajetkové újmy na zdraví vyjmenované v § 2958 o. z. (včetně náhrady za ZSU), tvoří tyto nároky v případě jeho smrti pozůstalost a mohou přejít na dědice (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. [25 Cdo 3556/2016](#), uveřejněné pod číslem 133/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, dále jen „Sb. rozh. obč.“).

12. Zákonodárce při přijetí občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014 vycházel z osobní povahy práva na satisfakci, jež zaniká smrtí oprávněné osoby (přímého poškozeného), a to i v případě, že se satisfakce poskytuje v penězích. Avšak vzhledem k tomu, že toto pojetí (důsledně respektované předchozí právní úpravou) vedlo k absurdním důsledkům, kdy byly osoby povinné k náhradě motivovány, aby co možná nejvíce prodlužovaly soudní řízení, případně aby co možná nejdéle mařily výkon rozhodnutí v „naději“ že poškozený zemře, stanovil zákonodárce výjimku, podle které práva poškozeným uplatněná u orgánu veřejné moci přecházejí na dědice (shodně viz Doležal, T. a Melzer, F. in Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 1016, marg. č. 125; Pavelek, O. Přechod nároku na bolestné a náhrady za ztížení společenského uplatnění: aktuální otázky, Ad Notam 4/2017, s. 6). Tytéž argumenty lze obdobně uplatnit i proti požadavku dovolatelky, že v případě smrti poškozeného krátce po poškození zdraví má být peněžitá náhrada ZSU podstatně krácena.

13. Odvolací soud vzal v úvahu, že poškozený utrpěl úraz ve věku 42 let a byl v rámci svých omezených zdravotních dispozic velmi aktivní při trávení volného času. Odvolací soud proto neshledal žádné důvody pro modifikaci náhrady dle pravidel Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (dále jen „Metodika“). Podle znaleckého posudku znalce H. byla náhrada za ZSU vycíslena na částku 9.240.276 Kč, tedy žalobci požadovaných 8.700.000 Kč na náhradě ZSU bylo přiznáno v plné výši. Námitky proti takto vysoké náhradě pak odvolací soud odmítl jako námitky zpochybňující odborné závěry znalce, k nimž nejsou žalovaná ani soud oprávněny.

14. Posledně uvedený názor je nutno korigovat v tom smyslu, že soud sice není oprávněn hodnotit a revidovat odborné závěry znalce, avšak nesmí přebírat jeho závěry mechanicky, je oprávněn a povinen i znalecký posudek hodnotit jako jiné důkazy, posuzovat správnost aplikace Metodiky, uplatnit modifikaci hodnocení provedeného znalcem se zřetelem ke konkrétním okolnostem případu, které již nemají medicínskou povahu (osobní poměry poškozeného, jeho zapojení do společenských aktivit před úrazem, míra zavinění a osobní poměry škůdce atd.), při právním posouzení respektovat závěry ustálené judikatury a stanovit konečnou přiměřenou výši náhrady (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2021, sp. zn. [25 Cdo 1361/2021](#), uveřejněný pod č. 90/2022 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2021, sp. zn. [25 Cdo 2843/2020](#)). Přes tuto dílčí nepřesnost v argumentaci je rozsudek odvolacího soudu z hlediska dovoláním uplatněného důvodu správný a obстоjí i z hlediska požadavků Ústavního soudu na správné používání Metodiky formulovaných v nálezu ze dne 8. 3. 2023, sp. zn. [I. ÚS 1010/22](#).

15. Lze připustit, že účelem poskytnutí peněžité náhrady nemajetkové újmy na zdraví je opatřit poškozenému náhradní požitky za ty, o které v důsledku poškození zdraví přišel (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. [25 Cdo 455/2022](#)) a že tento účel poskytnutím peněžitého plnění dědicům poškozeného již nemůže být naplněn. Zákonodárce však projevil jednoznačnou vůli rozšířit výčet nároků, jež přecházejí na dědice, o nároky vázané na osobu zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci, a současně nebylo stanoveno žádné omezení rozsahu těchto nároků. Postavení dědiců nároku je tedy zcela totožné s postavením přímého poškozeného a není rozumného důvodu tento nárok snižovat pouze z důvodu smrti přímého poškozeného. Při opačném přístupu by vznikly neospravedlnitelné rozdíly v postavení dědiců poškozeného, který zemřel před skončením řízení o náhradě nemajetkové újmy na zdraví, a poškozeného, který zemřel po skončení takového řízení.

16. Ani námitka, že překážka lepší budoucnosti poškozeného trvala příliš krátce, není v dané věci přiléhavá, neboť již podle judikatury ke ztížení společenského uplatnění podle občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013 a vyhlášky č. 440/2001 Sb. náhrada za ZSU je jednorázovým plněním, a proto ji nelze rozpočítávat na předpokládanou dobu života poškozeného a považovat ji za jakousi skrytou doživotní rentu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. [25 Cdo 5223/2009](#)). Stejný závěr platí i pro aktuální právní úpravu.

17. Není namístě ani analogické krácení náhrady podle pravidel obsažených v Metodice. Pokud Metodika doporučuje krácení náhrady z důvodu vyššího věku poškozeného, činí tak proto, že ZSU je zpravidla závažnější u osob mladších, které se s ním budou muset vyrovnávat po delší dobu, než u osob starších, které mnohé aktivity společenského uplatnění během dosavadního života zrealizovaly, jinými slovy nemajetková újma osob mladších je zásadně závažnější než újma osob starších, a proto je i náhrada této újmy vyšší. V případě smrti přímého poškozeného se však jeho újma nijak neumenšuje, a výše jednorázové náhrady nemajetkové újmy na zdraví nemůže tedy být závislá na nahodilé okolnosti, zda se přímý poškozený dožije přiznání a poskytnutí náhrady.

18. Žalovaná rovněž nic neuvádí ke kritériím formulovaným v ustanovení § 2953 o. z., z nichž by měla důvodnost snížení náhrady za ZSU vyplývat, a ani dovolací soud prostor pro užití tohoto ustanovení v projednávané věci nespátřuje. Především je nemajetková újma (na rozdíl od majetkové škody) stěží exaktně kvantifikovatelná, což komplikuje možnost nejprve stanovit správnou výši náhrady, a poté ji moderovat. Kromě toho hlediska významná pro využití moderačního práva se uplatní již při stanovení celkové výše náhrady (odčinění) nemajetkové újmy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. [25 Cdo 894/2018](#), body 18 - 21, uveřejněný pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč.) a tytéž okolnosti nelze při vyčíslení náhrady zohledňovat dvakrát. V neposlední řadě osobnostní práva (tedy i právo na ochranu zdraví) je funkčně vyšší hodnotou než právo na ochranu majetku škůdce (srov. tamtéž, bod 22), a z toho důvodu při odčinění újmy na osobnostních právech zásadně nemohou ohledy na majetkové poměry škůdce vést ke snížení náhrady. Moderace se v případě náhrady (odčinění) nemajetkové újmy může uplatnit jen velmi omezeně (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. [25 Cdo 2216/2019](#), uveřejněný pod číslem 83/2020 Sb. rozh. obč.). Tím spíše uvedené závěry platí pro posuzování výše náhrady pojistného plnění vypláčeného pojišťovnou.

19. Rozhodnutí o náhradě za ZSU má deklaratorní charakter a právo na náhradu poškozenému vzniklo již splněním podmínek vzniku nároku. Děti poškozeného nabyly toto právo v důsledku dědění v plném rozsahu, a není tedy rozumného důvodu jejich nárok jakkoli krátit či moderovat.

20. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že okolnost, že poškozený, který utrpěl újmu na zdraví, uplatnil žalobou u soudu nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění, popřípadě na pojistné plnění na tuto náhradu, krátce poté zemřel a nárok přešel na jeho dědice, není důvodem ke snížení náhrady.

21. Jelikož dovolací soud neshledal dovolání žalované důvodným, postupoval podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.